

18. CDIA um. L'vovi. – Kolekcija m/f9. Materialy arhivu Naukovogo tovarystva im. T. Shevchenka u L'vovi z Nacional'noi biblioteki u Warshavi. – m/f 92257. Ukrai'ns'ka Galyc'ka armija: korpusy i brygady. – 753 kadry.

Shuminska N. V., researcher, Office Assistant at National University «Lviv Polytechnic» Student's Centre (Ukraine, Lviv), natalya-k85@mail.ru

Involvement and contribution of Jewish population in creation of Galitska Army

This article covers research findings pertaining to the Jewish population involvement in the creation and growth of Galitska Army.

The objective of this article is to research Jewish involvement and contributions to the GA, using background information found in the archives, journals and memoirs.

To achieve the objective of this article, the author used statistic methods, such statistical analysis, logics and abstraction. Other methods included historical, chronological and comparision analysis.

The results of this research showed that the majority number of the Jewish residents were highly involved in the medical services in the GA. Also, a significant amount of Jewish people united to achieve a common goal that, once was accomplished, led to termination of services in the GA.

It is also worth noting that some the literature review in the document archives in the city of Lviv and Kyiv point to the conclusion that the Jewish population's voluntary participation and contribution to the GA is under doubt.

Keywords: Jewish Population, Jews, Galitska Army, Jewish Battalion, Military Service.

Шуминская Н. В., соискатель, секретарь студгородка, Национальный университет «Львовская политехника» (Украина, Львов), natalia-k85@mail.ru

Участие еврейского населения в становлении Галицкой армии

Исследовано участие еврейского населения в становлении и развитии Галицкой армии (ГА).

Целью данного исследования является на основе анализа архивных источников, тогдашних журналов и мемуаров раскрытие участия еврейского населения в становлении и развитии ГА.

Для достижения цели автор остановилась на комплексном применении общенаучных и специальных методов исследования, что позволило наиболее широко отразить вопросы участия еврейского населения в становлении ГА. В частности, из общенаучных использованы методы логики, синтеза и анализа, статистический, абстрагирования. Из специальных исторических методов при написании статьи использованы методы историзма, проблемно-хронологический и сравнительно-исторический.

В результате проведенного исследования установлено, что наибольшее количество евреев находилось в медицинской службе. Немалый вклад еврейское население внесло также в самооборону городов. Кроме того, встречались случаи, когда евреи собирались для выполнения определенной цели, после достижения которой не продолжали свою службу в рядах ГА.

Документы, найденные в архивах г. Львова и г. Киева, позволяют подвергнуть сомнению общепринятое утверждение о добровольном участии евреев в ГА.

Ключевые слова: еврейское население, евреи, Галицкая армия, еврейский кузень, военная служба.

* * *

УДК 323.27

Бобина О. В., кандидат исторических наук, доцент, завідувач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін, Національний університет кораблебудування ім. адмірала Макарова (Україна, Миколаїв), oleg.bobina@nuos.edu.ua

П. СОРОКІН, «СОЦІОЛОГІЯ РЕВОЛЮЦІЇ» І СОЦІОЛОГІЯ РЕВОЛЮЦІЇ – ЗАГЛЯДУЧИ ДЕВ'ЯНОСТУ РІЧНИЦЮ АМЕРИКАНСЬКОГО ВИДАННЯ І ДЕСЯТУ РІЧНИЦЮ УКРАЇНСЬКО-РОСІЙСЬКОГО ВИДАННЯ ПРАЦІ «СОЦІОЛОГІЯ РЕВОЛЮЦІЇ»

Майже сто років назад Європою прокотилась хвиля революцій, які змінили політичний ландшафт континенту. Російська революція була наймасштабнішою і радикальною. Сучасник і учасник цієї революції П. Сорокін проаналізував її з погляду біхевіоризму. Комплексний аналіз революції 1917–1921 рр. здійснено в першій англійській монографії вченого «Соціологія революції», яка вийшла в США в 1925 р. Лише в 2005 р. вона вийшла в Росії. Особливу роль при цьому зіграли українці. Перш за все Микита Шаповал.

Автор статті висвітлює методологічні підходи П. Сорокіна, які виходять за межі біхевіоризму. П. Сорокін використовує історико-порівняльний, демографічний, статистичний, політологічний метод. Ряд характеристик і методів можливо і необхідно застосувати до аналізу українських революцій.

Ключові слова: революція, Росія, Україна, П. Сорокін, соціологія революції, психологія революції, інтегральний підхід, соціальний конфлікт.

Українська соціо-гуманітаристика втрачає непогану рису, яка була зафіксована в радянській традиції, а саме, не забувати історичних і пам'ятних дат. Так, тихо й непомітно пройшли ряд дат пов'язаних з утворенням на початку ХХ ст. перших національних українських партій на підросійській Україні. Пройшло непоміченим сторіччя масових соціальних виступів в 1902–1903 рр., першої революції в Російській імперії 1905–1907 рр., т. ін. Хотілося-б зазначити, що радянська історична наука, завдяки гарно поставленій роботі з боку КППС, чітко відслідковувала знаменні події і дати, і відгукувалась на них не лише «прохідними» статтями, а і досить ґрунтовними, серйозними роботами. Виправляючи, хоча-б частково, і невчасно таке становище, звертаємо свою увагу на широке відзначення 115 річниці з дня народження П. Сорокіна в Росії (2014), а також річницю видання першої відомої англійської американської наукової праці вченого – «Соціологія революції» (січень-лютий 1925 р.) і перше видання цієї праці руською мовою [1; 4].

Національна гуманітарна наука має небагато праць присвячених П. Сорокіну (1889–1968). Можемо вказати на роботи І. І. Лукінова (1927–2004), І. Ф. Кураса (1939–2005), В. О. Кордун (1973) [2; 5]. Хоча саме «український слід» в біографії зиряновсько-американського соціолога дозволив видати його «Соціологію революції» руською мовою. Таким чином стоїть завдання актуалізації наукового доробку П. Сорокіна через українську рефлексію сорокінської теорії революції і соціального конфлікту. Необхідно, просто подякувати тим хто зберіг спадщину вченого і згадати М. Шаповала (1882–1932), І. Кураса, всіх інших українців хто залишив свій слід в інтелектуальній біографії П. Сорокіна. Особливо це важливо тому, що російська історіографія ігнорує тісні стосунки П. Сорокіна і відомого українського соціолога і політичного діяча М. Шаповала. Актуальність праць П. Сорокіна обумовлена існуванням своїх, українських, соціальних конфліктів і революцій як в ХХ ст. (1902–1903, 1905–1907, 1914–1915, 1917–1921, 1928–1933, 1944–1950, 1989–1990, 1993) так і в ХХІ ст. (2000–2001, 2004, 2013–2016). Цей ряд соціальних конфліктів різної інтенсивності, дозволяє і вимагає поставити за мету їхній аналіз через призму різних методологічних підходів, в тому числі і через призму інтегральної соціології П. Сорокіна. А соціологія війн і революції є її складовою частиною.

Через це в даній роботі ми ставимо такі завдання: а) вказати на основні досягнення історіографії соціології П. Сорокіна і його теорії революції за останні роки; б) висвітлити те, як життєвий шлях П. Сорокіна привів його до «Соціології революції»; в) зрозуміти методологічні підходи використанні П. Сорокіним при аналізі феномену революції і російської революції, зокрема.

Сама повна історіографія праць і наукової діяльності П. Сорокіна подана англійською мовою в роботі Б. В. Джонстона «Питирим Сорокін. Інтелектуальна біографія» [3]. Щодо колишньої радянської Росії, СРСР і сучасної Росії, ясно виявляються декілька етапів критики ідей відомого соціолога. Перші праці П. Сорокіна і

відгуки на них з'являються в 1911–1913 рр. коли автору було лише 22–24 роки. Це при тому, що П. Сорокін уже в 1905 р. вступив до лав партії соціалістів–революціонерів (16 років), в 1906 р. відсидів півроку у в'язниці за пропаганду, і лише в 1909 р. здав, екстерном, екзамен на атестат зрілості і вступив до Психоневрологічного інституту. Після двох років навчання в інституті, П. Сорокін стає студентом юридичного факультету Санкт–Петербурзького університету (1911–1914). При цьому, як писав сам соціолог, він «...не покидав революційної роботи і серед студентства, серед робітників і серед селян. В 1911 р. щоб уникнути арешту вимушений був тікати з Петрограду спочатку в Подолію, потім за кордон» [4, с. 646]. В 1913 р. був арештований знову. Перша велика праця П. Сорокіна «Злочин і кара, подвиг і нагорода» (Санкт–Петербург, 1914 р.) отримала позитивні відгуки в Росії і за кордоном. В умовах революції 1917–1921 рр. з'являються такі роботи як «Елементарний підручник загальної теорії права в зв'язку з вченням про державу» (Ярославль 1919 р.), «Система соціології» (Петроград, 1920 р., т. 1–2), «Загальнодоступний підручник з соціології» (Ярославль, 1920 р.). Головна праця П. Сорокіна, в радянській Росії «Голод як фактор», була підготовлена до друку, але в зв'язку з його висланням не побачила світ. Та основні ідеї цієї праці викладені в ряді статей опублікованих в журналі «Економіст» в 1922 р. А саме, «Вплив війни на склад населення, його якості і суспільну організацію», «Вплив голоду на соціально–економічну організацію суспільства», «Голод і ідеологія суспільства». Загальний обсяг цих статей – до ста сторінок [4, с. 636–637]. П. Сорокін активно друкується і в інших журналах таких як «Актуальна справа», «Утреннікі», «Вісник літератури», «Думка». Сам автор, незважаючи на досить трагічні обставини його стосунків з більшовиками/комуністами, як він сам вважає, використовував будь–які можливості для критики влади: «пани комуністи, починаючи з самого Леніна, накинулися на мене в спеціальних статтях з усілякою лайкою («лідер самої непримиренної професури», «кріпосник», «дипломований лакей попівщини», «ідеолог контрреволюціонерів», «радянській П. Б. Струве») [4, с. 488]. Зазначимо, що науковцю на той час було трохи більше тридцяти років. Радянська/комуністична влада терпіла і лаяла П. Сорокіна до 1922 р. До вислання до Європи. Починався новий етап життя, діяльності і творчості соціолога, і новий час його забуття в СРСР, до початку 60–х рр.: «Сорокін і його твори не згадуються навіть з позицій «нищівної» критики, обумовленої пануванням марксистської ідеології в науках Радянського Союзу» [5, с. 58]. Але саме російсько–радянський період діяльності відомого соціолога є засадничим всього науково–педагогічного і інтелектуального життя в США. І в цьому ми підтримуємо одного з кращих радянських дослідників творчості П. Сорокіна, І. О. Голосенко [6]. Як зазначає І. О. Голосенко, П. Сорокін вивозив до Праги вісім рукописів: «Війна, як соціальний факт» (5 д. а.), «Виправдання мішанства і обивателя» (6 д. а.), «Соціологічні етюди: Збірник статей» (15 д. а.), «Голод як фактор» (15 д. а.), «Соціологічне витлумачення революції» (12 д. а.), «Комуністичне суспільство, його приклади з історії, його сутність, причини і наслідки: критичний виклад» (15 д. а.), «Система соціології. Вчення про соціологічні сили», т.3 (15 д. а.). «Клас пролетарів в

ряду інших соціальних класів: антропология, психология і соціология пролетаріату» (20 д. а.).

Лише в другій половині 60–х рр. П. Сорокін «повертається» в коло «інтелектуальної» критики в СРСР. П. Сорокін один з небагатьох якого «не лаяли» а пробували «розібрати» і донести до науковців його ідеї. В 1967 р. з'являються перші праці І. О. Голосенко. В лютому 1968 р. П. Сорокін помирає у віці сімдесят дев'ять років. В 1969 р. з'являються роботи Е. П. Головки, М. І. Сербенко та ін. з аналізом і науковою критикою творчості відомого соціолога [7]. «Лаяти» П. Сорокіна як це робили в 20–ті рр. було не вигідно тому, що по–перше автор міг би відповісти. А по–друге, П. Сорокін в 1941–1944 рр. підтримав СРСР в війні проти нацистської Германії; соціолог досить критично ставився до «духовного світу» США, і не приховував цього; висловлював цілком слушні думки про конвергенцію двох систем; а своїми останніми роботами що присвячувались теорії соціальної любові і творчого альтруїзму належав майже до хіпі (hippie).

Через свою лояльну критику американської системи ідеї П. Сорокіна стали об'єктом досить поміркованої і лояльної критики в пізньому (кінець 70–80–х рр.) СРСР. Зрозуміло, що 90–ті рр. починаються активним виданням праць П. Сорокіна і про П. Сорокіна. При цьому «Соціологія революції» видається лише 2005 р. Українсько–російське видання, зроблене з рукопису, самого П. Сорокіна і вчитаного самим автором. В силу різних обставин ця робота не була видана в 20–ті рр. Рукописом опікувався відомий український інтелектуал М. Шаповал, близький до П. Сорокіна. Саме завдяки архіву М. Шаповала, який потрапив з м. Праги після Другої світової війни до СРСР–УРСР, стало можливим видання цієї праці. І сам рукопис «Соціології революції», руською мовою, вчитаний П. Сорокіним зберігається в Києві.

Сучасна російська історіографія і наукова критика звертаються більшою мірою до «великих», загальносоціологічних теорій П. Сорокіна. А саме до таких як: 1) інтегративна парадигма, що призвела до формування теорії соціальної стратифікації і теорії мобільності; 2) парадигма соціальної і культурної динаміки; 3) парадигма соціальної любові і творчого альтруїзму. Меншою мірою приділяється увага концепції соціальних порушень (відхилен), соціології війни–революції і соціальних змін. Це пов'язано з наявністю багатьох паралелей в історії Російської імперії початку ХХ ст. і історії Росії в умовах «керованої, суверенної демократії» початку ХХІ ст. Серед самих відомих сучасних дослідників творчості соціолога можна назвати Ю. В. Дойкова, М. В. Ломоносова, М. Ф. Зюзєва, В. А. Ковальова та ін. [8, с. 526–535]. Українська соціо–гуманітаристика, як ми вже зазначили, не переймається осмисленням і екстраполяцією ідей відомого соціолога щодо України.

На нашу думку важливість і цінність «Соціології революції» в методологічних підходах і методологічній базі (як сукупності методологічних підходів) на основі яких здійснюється розгляд феномену революції. В основі лежать особисті спостереження, історичний підхід, статистичний, демографічний, психологічний методи. Без сумніву застосовуються загальнонаукові методи аналізу, порівняння – аналогії, синтезу – склеювання, гіперболізації – посилення. Із всього перерахованого, автор майстерно використовує порівняльно–історичний і психологічний. Методологія «Соціології революції»

продовження (не дивно) методології і принципів проголошених в «Системі соціології». А саме: «для аналізу явищ взаємодії людей один з одним, з одного боку, і явищ, що впливають із цього процесу взаємодії з іншого боку потрібно спиратись на загальнотеоретичні принципи фізіології і рефлексології, що зафіксовані в роботах І. Павлова, В. Бехтерева, Г. Зеленого, Д. Уотсона» [9, с. 4].

Найбільший розділ «Соціології революції» присвячений психічному феномену поведінки особистості в умовах революції, – особливого соціального катаклізму. Новаторство П. Сорокіна в тому, що він спробував проаналізувати не лише «натовп в революції» і «революційний натовп», як це зробили французи. Він розширює коло психічних феноменів і звертає увагу на такі явища як: 1) прискорення протікання всіх психічних процесів особистості; 2) радикальна зміна форм поведінки, не лише особистості, а і різних соціальних груп; 3) «біологізація», а не «олюднення» поведінки особистості. П. Сорокін акцентує увагу на тому, що під час революції змінюється «швидко, радикально, біологічно» такі базові рефлекси як: 1) «мовні рефлекси», 2) рефлекси «підкорення і управління», 3) «рефлекси власності», 4) «трудоий рефлекс», 5) «статевий рефлекс», 6) «релігійні, моральні, правові рефлекси» [4, с. 64–183]. Закінчується праця розділом про причини революції. Автор заявляє, що причинами революції є ураження («защемление») основних рефлексів соціальних груп суспільства [4, с. 324–384]. Науковець пов'язує ураження рефлексів з матеріальним становищем мас, а також тиранією влади [4, с. 345, 389–391]. В цьому сенсі П. Сорокіна йде за марксистською (конфліктологічною) традицією аналізу суспільства, але він виходить за досить вузькі межі конфлікту багатих і бідних в класовому суспільстві. Для нього, наявність багатих і бідних, і конфлікт між ними не є причиною революції. Пізніше, ця ідея трансформується в дослідження статусів, ролей, притязань і створення стратифікаційної моделі соціуму. Така модель значно ускладнює пошук причин революції в постмодерністському світі. Таким чином, автор починає і закінчує свою працю ідеєю психічних причин революції. І ми можемо говорити про психологію революції в роботі «Соціологія революції».

Розділ другий «Вплив революції на склад населення, його смертність, народжуваність і одруження» базується на принципах демографії. Основний висновок цього розділу в тому, що революція вбиває кращих представників і сприяє виживанню гірших. В революції, «гинуть, головним чином, люди біологічно найбільш здорові, енергетично – працездатні, психічно – самі вольові, талановиті і розумні, морально – найбільш стійкі, які мають стійкі моральні рефлекси» [4, с. 183–184]. Таким чином, революція не є гарним соціальним ліфтом для виявлення нових лідерів.

Розділ четвертий «Зміни соціальних процесів в часи революцій» базується на політичному, економічному, культурологічному підході до розгляду революції. Автор стверджує, що революції звужують автономію суспільства і збільшують сфери впливу держави, державного апарату в громадському, економічному, духовному житті. Революції призводять до економічного і культурного занепаду. Але саме в цьому розділі у П. Сорокіна виринається визнання і позитивних наслідків революції: «... Революція – ця трагічна школа життя – сприяє новаторству і збагаченню суспільства новим досвідом.... Виключність подій пробуджує від сну самі лінії уми і примушує шевелити

їх мізками, пробуджує інтерес, знайомить з масою нових явищ, розширює світогляд і веде до «відкриттів». Населення Росії за ці роки ознайомилось з масою явищ які стосуються державного життя (форми правління, система виборів, конституція, etc), економічного життя... Засвоєна маса нових понять, усвідомлена необхідність освіти, з'явився реалізм, певна практичність, зрозумілим став зв'язок ролі індивіда і суспільства і т. ін.» [4, с. 293].

Розділи п'ятий – «Ілюзії революції», і шостий – «Причини революції» побудовані на психологічному підходах.

Таким чином лише третій розділ – «Зміни структури соціального агрегату в періоди революції» можемо повною мірою віднести до соціологічного. Автор аналізує зміни, які відбуваються в соціальній структурі («соціальному агрегаті») під впливом революції. Головну увагу автор приділяє явищу, яке забезпечило П. Сорокіну постійне і достойне місце в історії і теорії соціології. Автор фіксує феномен «циркуляції», якій згодом стане розумітись, як «соціальна мобільність». За допомогою соціологічного аналізу П. Сорокін формулює ряд аксіом революції: 1) революція приводить до змін соціальної структури; 2) під час революції зміни, особливо зміни соціальної структури відбуваються з прискоренням; 3) зміни соціальної структури настільки широкі, що захоплюють індивідів і групи які раніше були за «бортом» соціального життя; 4) змінюються кількісні обсяги соціальних груп; 5) змінюється поведінка і психологія індивідів, які включились в переміщення–циркуляцію.

Крім психологічного, демографічного, соціально–економічного, автор використовує і історико–порівняльний, або хронологічний підхід в дослідженні революції. На нашу думку, історико–порівняльний аналіз доволі побіжний. Автор, на відміну від професійного історика не досліджує джерел, вибирає із джерел і історіографії те, що потрібно йому. Дослідник складає необхідні йому «картинки революції». В поле зору П. Сорокіна попадають близько десятка революцій як «класичних», так і давніх – античних, перських і навіть єгипетської. Але можна виправдати автора тим, що у будь–якому випадку він бере за об'єкт аналізу вияв соціального конфлікту. Висновки П. Сорокіна як учасника, і сучасника російської революції 1917–1922 рр. дуже емоційні. Зрозуміло, що П. Сорокін, революціонер, побачив крах своїх ідеалів, ідей і намірів, побачив, не лише велич революції, в намірах побудувати «Новий світ», а і нищість методів досягнення революційною мети. Крім того, не забуваємо, що сучасники, на відміну від нащадків революції, не можуть знати довгострокових, віддалених наслідків революції. А на думку П. Сорокіна, «не нащадки, а сучасники історичних подій з їх безпосереднім досвідом (а не опосередкованим, заснованим на випадкових документах, що збереглись), з їх щоденним і адекватним сприйняттям явищ, є найкращими знавцями, спостерігачами і суддями революції» [4, с. 31]. Таким чином П. Сорокін використовує принцип методологічного інтегралізму у дослідженні феномену революції.

«Соціологію революції» потрібно аналізувати і розглядати в одному ряду з роботами написаними під час революції в Росії про голод і війну. На думку В. П. Култигіна (1940–2009), вони формують концепцію соціальних порушень (війна, революція, голод, епідемія) і їхнього впливу на життя суспільства. Така концепція–ідея потрібна

для П. Сорокіна щоб спробувати виміряти ці «соціальні шторми» і сформулювати «теорію транзиту» [4, с. 15–18]. Суть останньої гіпотези в тому, що коли соціокультурна система випрацьовує свої межі стійкості, вона починає демонструвати ознаки дезінтеграції і входить в стадію транзиту. Цей транзит характеризується зростанням соціальних порушень, які наближають пік соціальних порушень. Цей пік може бути різним, гострим і не дуже, в залежності від того, наскільки цей транзит може бути керованим [4, с. 18]. В цьому сенсі соціологія революції П. Сорокіна – складова частина глобальної концепції, яка претендує на пояснення соціального конфлікту–катаклізму–порушення як виду соціокультурної динаміки.

Таким чином значення роботи П. Сорокіна в її «інтегративному» – історичному, психологічному, демографічному, соціологічному аналізі революції. Значення «Соціології революції», в тому, що разом з роботами про голод і війну вона заклала основу нових теорій – соціальної мобільності, соціальної стратифікації, соціокультурної динаміки. При всьому негативному ставленні до революції, адже революція дуже дорогий і поганий метод покращення матеріального і духовного добробуту, П. Сорокін зауважує, що вони були, є, і будуть [4, с. 33]. Значення «Соціології революції» в тому, що без неї неможливо вивчати російську, а значить і українську революцію початку ХХ ст. А українські революції початку ХХІ ст. певним чином вписуються в ряд постулатів П. Сорокіна. І хоча ставлення П. Сорокіна до української революції було негативним, його праці є певним дороговказом у дослідженнях українських революцій і війн середини ХVІІ ст., початку ХХ і ХХІ ст.

Список використаних джерел

1. Sorokin P. A. The Sociology of Revolution. Philadelphia: J. B. Lippincott Co. – London, 1925. – 428 p.
2. Лукинов И. И. Питирим Сорокин и украинская диаспора / И. И. Лукинов // Возвращение Питирима Сорокина: Материалы Международного симпозиума, посвященного 110-летию со дня рождения П. А. Сорокина. – Москва – Санкт-Петербург – Сыктывкар. – 4–9 февраля 1999 года. – М.: Московский Общественный Научный Фонд, 2000. – С.51–53; Лукинов И. И. Кризис нашего времени: Питирим Сорокин и современность / И. И. Лукинов // Экономика Украины. – 2000. – №8. – С.4–7.
3. Johnston B. V. Pitirim A. Sorokin: An Intellectual Biography. – Lawrence, KS: University Press of Kansas, 1995. – 380 p.
4. Сорокин П. А. Социология революции / Вступительная статья Ю. В. Яковца; предисловие И. Ф. Курова, И. И. Лукинова, Т. И. Деревянкина; подготовка текста, составление и комментарии В. В. Сапова. – М.: Издательский дом «Территория будущего», РОССПЭН, 2005. – 704 с.
5. Кордун В. О. Філософське осягнення соціальної революції в ранніх творах Питирима Сорокіна: до історії дослідження проблеми / Віктор Кордун // Філософські обрії. – 2008. – №20. – С.53–65.
6. Голосенко И. А. Критика философско-исторических и социологических концепций Питирима Сорокина: автореф. дис... канд. филос. наук / Игорь Анатольевич Голосенко. – Л., Тип. Полиграфмаша, 1967. – 15 с.; Голосенко И. А. Философия истории Питирима Сорокина / И. А. Голосенко // Новая и новейшая история. – 1966. – №4 – апрель. – С.85–93; Ломоносова М. В. Социология революции П. А. Сорокина: автореф. дис... канд. социол. наук: 22.00.01 / Марина Васильевна Ломоносова; Санкт-Петербургский государственный университет. – СПб., 2006. – 23 с.
7. Сорокин П. А. Социология революции / П. А. Сорокин; сост., автор коммент. В. В. Сапов, автор вступ. ст. А. Н. Медушевский. – М.: Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН), 2010. – 552 с.
8. Сорокин П. А. Система социологии / Питирим Александрович Сорокин. – М.: Астрель, 2008. – 1003 с.
9. Джонстон Б. В. Питирим Сорокин и социокультурные тенденции нашего времени / Б. В. Джонстон // Социологические исследования. – 1999. – №6. – С.13–24.

References

1. Sorokin P. A. The Sociology of Revolution. Philadelphia: J. B. Lippincott Co. – London, 1925. – 428 p.
2. Lukinov I. I. Pitirim Sorokin i ukrainskaya diaspora / I. I. Lukinov // Vozvrashchenie Pitirima Sorokina: Materialy Mezhdunarodnogo simpoziuma, posvyashchennogo 110-letiyu so dnya rozhdeniya P. A. Sorokina. – Moskva – Sankt-Peterburg – Syktvykar. – 4–9 fevralya 1999 goda. – M.: Moskovskiy Obshestvennyy Nauchnyy Fond, 2000. – S.51–53; Lukinov I. I. Krizis nashego vremeni: Pitirim Sorokin i sovremennost' / I. I. Lukinov // Ekonomika Ukrainy. – 2000. – №8. – S.4–7.
3. Johnston B. V. Pitirim A. Sorokin: An Intellectual Biography. – Lawrence, KS: University Press of Kansas, 1995. – 380 p.
4. Sorokin P. A. Sotsiologiya revolyutsii / Vstupitel'naya stat'ya Yu. V. Yakovtsa; predislovie I. F. Kurosa, I. I. Lukinova, T. I. Derevyankina; podgotovka teksta, sostavlenie i kommentarii V. V. Sapova. – M.: Izdatel'skiy dom «Territoriya budushchego», ROSSPEN, 2005. – 704 s.
5. Kordun V. O. Filosoфske osiahnennia sotsialnoi revolyutsii v rannikh tvorakh Pytiryama Sorokina: do istorii doslidzhennia problemy / Viktor Kordun // Filosoфski obrii. – 2008. – №20. – S.53–65.
6. Golosenko I. A. Kritika filosoфsko-istoricheskikh i sotsiologicheskikh kontseptsiy Pitirima Sorokina: avtoref. dis... kand. filoz. nauk / Igor' Anatol'evich Golosenko. – L., Tip. Poligrafmasha, 1967. – 15 s.; Golosenko I. A. Filosoфiya istorii Pitirima Sorokina / I. A. Golosenko // Novaya i noveyshaya istoriya. – 1966. – №4 – april'. – S.85–93; Lomonosova M. V. Sotsiologiya revolyutsii P. A. Sorokina: avtoref. dis... kand. sotsiol. nauk: 22.00.01 / Marina Vasil'evna Lomonosova; Sankt-Peterburgskiy gosudarstvennyy universitet. – SPb., 2006. – 23 s.
7. Sorokin P. A. Sotsiologiya revolyutsii / P. A. Sorokin; sost., avtor komment. V. V. Sapov, avtor vstup. st. A. N. Medushevskiy. – M.: Rossiyskaya politicheskaya entsiklopediya (ROSSPEN), 2010. – 552 s.
8. Sorokin P. A. Sistema sotsiologii / Pitirim Aleksandrovich Sorokin. – M.: Astrel', 2008. – 1003 s.
9. Dzhonston B. V. Pitirim Sorokin i sotsiokul'turnye tendentsii nashego vremeni / B. V. Dzhonston // Sotsiologicheskie issledovaniya. – 1999. – №6. – S.13–24.

Bobina O. V., Candidate of Science (History), Associate Professor, Head of the Department of Social and Humanitarian Sciences of National University of Shipbuilding after Admiral Makarov (Ukraine, Mykolaiv), oleg.bobina@nuos.edu.ua

P. Sorokin, «Sociology of Revolution» and sociology of revolutions – remembering the 90th anniversary of the American edition and the 10th anniversary of the Ukrainian–Russian edition of «Sociology of Revolution»

About a hundred years ago the wave of the revolutions swept over Europe and dramatically changed the political landscape of the continent. The Russian revolution was the longest, most extensive and the most radical one. P. Sorokin as a contemporary and participant of this revolution gave his own behaviorist analysis of this social conflict. The complex analysis of the revolution in Russia in 1917–1921 and some other revolutions is given in «Sociology of Revolution», the English-speaking monograph by this researcher. This work was published in the USA in 1925 and in the Russian language in Russia only in 2005. Some Ukrainians made special contribution to saving and publishing the Russian edition of this book. Mykyta Shapoval, a well-known Ukrainian politician and scientist, kept the typed version of this work. And exactly this edition which was kept in Prague until 1945, and later in the archive in Kyiv, formed the basis of the edition published in 2005.

Without P. Sorokin's works, it is impossible to understand the phenomenon of revolution and especially the phenomenon of the Russian revolution. Ukraine was an integral part of the Russian empire for a long time. And up to now, some particular features of the Russian revolt such as cruelty and ruthlessness, are inherent to the Ukrainian society. That is why the Ukrainian revolutions of the 1648–1657; 1917–1921; 1990–1991; 2004 and 2013–2016 periods are necessary to research with the help of P. Sorokin's methodology.

Keywords: Revolution, Russia, Ukraine, P. Sorokin, Sociology of Revolution, Psychology of Revolution, integral approach, social conflict.

Бобина О. В., кандидат исторических наук, доцент, заведующий кафедрой социально-гуманитарных дисциплин, Национальный университет кораблестроения им. адмирала Макарова (Украина, Николаев), oleg.bobina@nuos.edu.ua

П. Сорокин, «Социология революции» и социология революций – вспоминая девяностую годовщину американского издания и десятую годовщину российского–украинского издания труда «Социология революции»

Почти сто лет назад по Европе прокатилась волна революций, которые изменили политический ландшафт континента. Российская революция была самой масштабной и радикальной. Современник и участник этой революции

П. Сорокин проанализировал её с точки зрения бихевиоризма. Комплексный анализ революции 1917–1921 гг. дан в первой научной англоязычной монографии ученого «Социология революции». Эта работа вышла в США 1925 г. Только в 2005 г. это работа издана в России на русском языке. Особую роль в этом издании сыграли украинцы. Прежде всего, Никита Шаповал.

Статья выделяет методологические подходы П. Сорокина при анализе феномена революции. Автор указывает на то, что «Социология революции» построена не только на бихевиористском подходе. П. Сорокин использует историко-сравнительный, демографический, статистический, политологический метод. Ряд характеристик и методов анализа можно и необходимо применить к украинским революциям XXI в.

Ключевые слова: революция, Россия, Украина, П. Сорокин, социология революции, психология революции, интегральный подход, социальный конфликт.

* * *

УДК 94(477)

Лукашів В. Я.,
кандидат історичних наук, Тернопільський
національний педагогічний університет
ім. Володимира Гнатюка (Україна, Тернопіль),
terr87lukaschiw@gmail.com

ФІНАНСОВІ СУБСИДІЇ РАДЯНСЬКОГО КЕРІВНИЦТВА ДЛЯ «ТОВАРИСТВА ІМ. М. КАЧКОВСЬКОГО» У ЗАХІДНІЙ УКРАЇНІ (1919–1939 РР.)

Досліджено процес субсидіювання радянським керівництвом Української Радянської Соціалістичної Республіки і Союзу Радянських Соціалістичних Республік московфільської культурно-просвітньої організації – «Товариства ім. М. Качковського» у Західній Україні в міжвоєнний період. Діяльність інституції розвивалася у складних умовах національно-культурного життя українців у складі Другої Речі Посполитої. Товариство поширювало грамотність і знання серед широкого загалу. Проаналізовано розвиток фінансових надходжень більшовицького уряду для Центрального відділу інституції. Висвітлено процес формування фінансових каналів для срішових переказів з боку радянської України для поширення радянфільства у Західній Україні. Показано використання фінансових субсидій «Товариством ім. М. Качковського» для посилення свого впливу серед широкого загалу упродовж окресленого періоду.

Ключові слова: «Товариство ім. М. Качковського», Західна Україна, московфільство, радянфільство, субсидія, радянське керівництво, міжвоєнний період.

Актуальність досліджуваної проблеми має важливе наукове значення, оскільки дає можливість ознайомитися з впливом фінансових субсидій радянського керівництва на діяльність «Товариства ім. М. Качковського» у Західній Україні між двома світовими війнами.

Мета статті – проаналізувати фінансові субсидії радянського керівництва для «Товариства ім. М. Качковського» на західноукраїнських землях упродовж досліджуваного періоду.

Для досягнення означеної мети необхідно розв'язати наступні завдання: дослідити передумови субсидіювання радянським урядом «Товариства ім. М. Качковського»; проаналізувати канали надходження грошових потоків; простежити загальні тенденції й особливості впливу фінансових субсидій радянського керівництва для товариства на суспільно-політичне життя Західної України в означених хронологічних рамках.

Об'єктом дослідження є суспільно-політичні, культурно-просвітні, господарсько-економічні процеси міжвоєнного періоду в контексті досліджуваної проблематики.

Предмет – основні тенденції, закономірності й специфіка впливу фінансових субсидій радянського керівництва на діяльність «Товариства ім. М. Качковського» на західноукраїнських землях упродовж окресленого періоду.

Хронологічні рамки охоплюють період з часу відновлення діяльності осередків «Товариства ім. М. Качков-

ського» (1919 р.) – до початку Другої світової війни (1939 р.).

Наукова новизна статті полягає в тому, що у публікації вперше досліджено задекларовану проблематику.

Аналізуючи історіографічні праці та джерельну базу, приходимо до висновку, що досліджувана тематика не набула предметного фахового дослідження.

Певні аспекти досліджуваної проблеми аналізувалися дослідниками. Учений М. Стахів вивчав розвиток українського соціалістичного руху на Західній Україні [1]. О. Рубльов проаналізував відносини західноукраїнської інтелігенції з громадсько-політичними діячами СРСР в міжвоєнний період [2]. Львівський дослідник І. Соляр аналізував радянфільство у Західній Україні в 20-х рр. XX ст. [3].

Безпосередньою джерельною базою роботи є сукупність документів державних архівів України. Основна маса архівних матеріалів, що стосуються досліджуваної наукової проблеми знаходиться у фондах Центрального державного історичного архіву України в м. Львові – фонд 182 «Товариство ім. М. Качковського, м. Львів. 1876–1939 рр.» [4–5].

Незначна кількість архівних відомостей зберігається у Державному архіві Тернопільської області – фонд 231 «Тернопільське повітове староство» [6].

Значну цінність для дослідження задекларованої проблематики представляють також матеріали наукової бібліотеки Львівського національного університету ім. І. Франка, бібліотеки Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України (м. Львів), Тернопільської обласної наукової універсальної бібліотеки та інших.

Певна частина інформації, що стосується досліджуваної проблеми, подана в західноукраїнській міжвоєнній періодиці: «Свобода» [7], «Діло» [8], «Наука» [9], «Боротьба» [10], «Воля народа» [11], «Сельроб» [12].

Радянське керівництво матеріально підтримувало діяльність «Товариства ім. М. Качковського» у Західній Україні з корисливою метою, що його прорадянська діяльність служитиме партійним інтересам. Варто зауважити, що бажання УСРР впливати на діяльність інституції було звичним явищем для більшовицького керівництва, яке прагнуло перетворити дану культурно-просвітню організацію на пропагандиста радянфільства у Західній Україні. Аналізуючи програми радянського уряду, приходимо до висновку, що на інституцію покладали завдання організації селян проти польської влади [1, с. 53].

При дослідженні задекларованої наукової проблематики, особливий інтерес становить записка М. Лозинського «УСРР і українські землі під Польщею». Її автор наголошував, що керівництво радянської України повинно утворити при одному із закордонних представництв СРСР центральний координуючий орган для фінансової підтримки західноукраїнських інституцій проти Польщі. Як центр допомоги УСРР Західній Україні пропонувалася м. Прага, а розміри фінансування мали дорівнювати приблизно 3000 – 5000 доларів щомісячно. Центральна інституція УСРР мала через відповідних осіб закордоном налагодити стосунки з українськими організаціями Другої Речі Посполитої і впливати на них із метою утворення загальнонаціональної структури, яка б охоплювала найширші кола громадянства всіх західноукраїнських земель та обстоювала б позицію «боротьби проти Польщі»